

Шормо эл, порымлык да гын веер!

28-ше (3312) №,
2017 ий 8 июль,
шуматкече.

ЯМДЕЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

ОШ ВИСВИС – УШАН ПЕЛЕДЫШ

8 июль - Еш, йоратымаш
да ўшанле улмо кече

«Висвис, висвис – онай пеш лўм, Могай йоча пуэн тылат...», - тиде мурым чылан колында, шонем. А висвис пеледыш могай пайремын символжо, паледа? Ончалза-ян фотош. Морко посёлко гыч шым ияш Алия Галимуллинан вуйыштыжо – висвис вуйшўдыш, а воктеныже - йоратыме Ринат ачаж ден Марина аваже. Ынде умылышда, могай пайрем? 8 июль – Еш, йоратымаш да ўшанле улмо кече. Тиде пайрем кечын эн чапле пўлек – ача ден аваланда изи годсо жапыштым шарныктыше, олыкышто кушшо висвис пеледыш. Ушанена, жап эртымек, тиде пайрем мемнан кундемыште шуко енлан пальме лиеш. Кызытсе илышыште ешыште ваш умылымаш ден йоратымаш эн кўлешан улыт. Изи але кугу ийготан улат, тораште але ача-ава пелен илет, садак ўшанет – шочмо ешет эн лишыл, шерге да йоратыме.

Н.СЕМЕНОВА.
Авторын
фотожо.

Пайремын
Российыште
2008 ий гыч
палемдат.

«Ямде
лийлан»
возалт!

Марий Турек район Наргас школын «Звезда» военно-патриотический клубшо Марий Элын чапшым «Зарница Поволжья» Юл кундем федерал округысо тагасымаште арала.

Таче, 8 июлышто, Килемар район Арде селаште «КУГЕЗЕ МЛАНДЕ» фольклор да этнографий пайрем луымшо гана эрта.

Юл кундем федерал округышто эртыше «Школа безопасности» тагасымаште Марий Элын командыже сенгышыш лектын. Ынде вийкуатшым Всероссийский тагасымаште терга.

Увер
выр-
выр

«Ямде лийым» вучем!

«Ямде лий» газетым ешге лудына. Сандене кажне шуматкечын толмыжым изин-кугун вучена. Кочам, йоча жапшым шарналтен, онай йодыш, кроссворд-влаклан вашмутым кычалеш. Ковам лүмлө ен-шамыч, республикысе школла гыч уверлам лудаш йората. Мый изи шўжаремлан йомак-влакым лудам, тушто-влакым туштем. Коклан шкежат возкалеш тыршем. Мыланем ныл йолан йолташна-влак нерген возаш утларак келша. Юнкор пашалан мыйым Анатолий Александрович Сапаев кумылан ден. Тудлан кугу таум ойлем. Газет пашаен-влаклан шуко лудшым тыланем.

Настя МИХАЙЛОВА.

**Волжский, Кугу
Корамас.**

Кенгежлан куанена!

Руэм посёлкышто тунемше йоча-влак кенгеж каникулым чот вученыт. Нуно школ пеленысе каныме да тазалыкым пенгыдемдыме лагерьыш куанен толыныт. Тўрлө мероприятийыште моштымашыштым, вий-куатыштым, уш-акылыштым тергеныт. Кенгеж кечын шокшыжо тений шагал гынат, йоча-влакын кумылышт волен огыл. Нунылан лагерьыште пеш келшен.

Л.ИВАНОВА.

Медведево район.

Книгагудышто

Коркатово лицейыште тунемше-влак ялысе книгагудышко чўчкыдын толыт. Нуным библиотеке пашаен-влак эре куанен вашлийыт. Тўрлө мероприятийым икшыве-влаклан эртарат. Шукерте огыл Клава Яковлевна Анисимова книга закладке нерген каласкален. А вара йоча-влак закладкым ышташ тунемыныт (снимкыште).

В.СМИРНОВ.

Морко район.

Историйым шергалына

1709 ий 8 июлышто Йўдвел сар (1700-1721 ийла) годым Полтавский крдалмаш лийын. 1709 ий апрель мучаште швед-влак Полтавым йыр авырен налыныт. Ятыр гана штурмыш кыненыт, но руш салтак да олесе калык чот аралалтыныт. Тылзе эртымеке, Полтаве деке руш армийын тўн вийже толын шуын. Тыге швед-влак сенгалтыныт. Тиде сенгымаш лўмеш 1995 ий гыч Российыште 10 июль Воинский чап кече семын палемдалтеш.

Школ пакчаште

Кенгежым пакча паша лынак лектеш. Ондак тўрлө кушкылым шындет, вара кенгеж мучко шўкшудым сомылет. Шыжым поян саскам погынет гын, кенгеж гоч чот тыршыман. Эше школ пакчамат мондыман огыл, туштат паша шуко. Теле гочлан ситыше пакчасаскам ончен куштена. Олмапу пакчанат уло, телылан олмам коштена. Вара поварна-влак компотым шолтен йўктат.

Никита НИКОЛАЕВ.

Морко, Энерсола.

Лишыл йолташем

Лишыл йолташем – Лера Петухова. Ме Ёштымбал ялыште илена, визымше классым тунем пытаренна. Лера – мотор чуриян, лывырге капкылан, весела ўдыр. Сайын тунемеш, утларакшым руш йылме ден биологий предмет-влакым йората. Телым ече дене кошташ шуко жапым ойыра, школын чапшым тангасымашлаште арала. Ме икте-весынам пагалена, келшы-машнам аралена.

Диана БЕРЕЗИНА.

Кужэнгер, Ёштымбал.

Еш пыжаш

КУГУ ЕШ - КУГУ ПИАЛ

«Кугу ешыште илаш куштылго: чыла пашам пырля ыштена. А пайремжым кузе веселан эртарена!» – кугешнен каласкалат Кристина,

Настя, Стёпа Никитинмыт.

Йоча-влак кова-кочашт

Роза Леонтьевна да Анатолий Степанович Блиновмыт дене пырля У Торъял район Кугу Нурмышто илат. Авашт Людмила Анатольевна Моско олашке пашам ышташ коштеш.

Кажнынан шочмо кечым палемдена.

Агавайремлан, Ёрнялан, Пеледыш пайремлан пырля погынена. Авана толеш. Наташа акана

ешыж дене мемнан дене уна лияш йората».

– **Кажне пайремлан авай шўрашан мелнам**

кўзштеш. Мыйымат туныктен, – мутланымашке

Блиновмытын ашнаш налме ўдырышт Валя Комиссарова ушна.

Блиновмыт еш мурсемлан шўман. Арамлан

огыл еш ансамбльым чумыреныт: йоча-влак

тўрлў семўзгар дене шоктат, коча кидыш гар-

монным налеш, кова сылне мурым йонгалтара.

Кугу ешыште йокрокланаш жап уке: икте-весыштым

тўрлў сомыллан туныктенак илат. **Д.ГРИГОРЬЕВА.**

Ты ешын мурен-куштымыжым тўрлў пайремыште ужаш лиеш. «Финн-угор транзит: родо-тукуым йўла» сымыктыш да калык усталык тўнямбал фестивалыште мастарлыкштым ончыктеныт.

Н. СЕМЕНОВАН фотожо.

Эн шерге ен

Ава - эн лишыл, йоратыме, мотор айдеме. Мый тудын дене кугешнем. Авам илаш, пашам ышташ, ен-влак дене кылым кучаш туныкта. Мыйын тудо нигў деч сай.

Андрей АНИСИМОВ.

Ава деч шерге тўняште иктат уке. Тудо эн поро, шыма, лыжга. Шке икшы-выж верч тулыш-вўдыш пураш ямде. Тудо мыланна илышым пуа. Мыйын авамын пашаже шуко. Сандене тудлан эре полшем. Авамым сай отметке-влак дене куандарем.

Саша КОРОЛЕВ.

У Торъял, Токтарсола.

Ешыште вич йоча улына. Авана Елена Андреевна - мыланна сай йолташ. Тудо мўнгыштў пашам ышта, вольыкым онча, мемнамат пашам ышташ туныкта. Авайын 22 июлышто - шочмо кечыже. Ме тудым саламлена, пеш йоратена. Тудо эн шерге мыланна.

Кристина ТИМОФЕЕВА.

Морко, Ямбатыр.

Ўшанет шуктем

Ачаемже пешак патыр, Тудо пашам ышта ятыр. Ой-кагашым пуэда, Шуко мом тудо пала!

Кўлеш гын, эре полша. Ўдыржў дене кугешна. Ачай, тыйым йоратем, Ўшанет шукташ тыршем.

Юлия ИВАНОВА.

Кужэнгер, Шорсола.

Еш келшымаш дене виан.

Карина

Шыма, ныжыл. Куржталеш, модеш, куандара. Уло ешнан кугу куанже, Шўжарна.

Регина ШИКАРЁВА.

Морко, Шўргыял.

Синк-вейн

Шўжарем

Диана - изи шўжарем, Кече гае мыланем.

Мыйым ужын

шыргыжеш,

Шокшын-шокшын

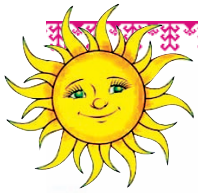
ўндалеш,

Коктын шылын модына, Модын-воштыл кушкына.

Екатерина СЕМЕНОВА.

Татарстан, Агрыз, Буймо.

СЫЛНЫМУТ МАСТАР-ВЛАКЫН

Теве велосипед дене ең-влак кудалят, почешемак толыт. Морко рӱдӱ книгагудын да М.Н.Янтемир лӱмеш тоштерын пашаенже-влак тиде пайремлан пӱлеклалтше велопробег дене толыныт улмаш. Нунын коклаште – Настя Петухова ден Карина Григорьева **(снимкыште)**.

Палыме Морко корно. Карман курыкым эртен кает, машина окнашке ончет да шонкалет: тиде мландыште мыняр сылнымут мастер шочын. Таче нунын коклагыч иктыжын, В.Колумбын, пайремышкыже, Колумб лудмашке, куда-лам. Тений тудо Кораксолаште эрта. Кораксола – мыланем палыдыме ял. Шогыза, а тиде ял лӱмым мый ала-кушто колынам. А-а-а, шарналтышым, писатель Никандр Лекайн вет тыште шочын. Ынде умылышым, тений Колумб лудмаш калык писатель Никандр Лекайнын шочмыжлан 110 ий теммылан пӱлеклалтеш.

Тӱвыра пӱрт ончылно Н.Лекайнын монументше шога, тушко пеледышым пыштен, умбакыже ошкылам. Теве сцене. Участник-влак тургыжланат, кӱ икымше лектеш. Икмыняр участникше дене мыят палыме лийым.

Совет Ушем Герой А.М.Яналов лӱмеш 1-ше номеран Шернур школ гыч кум йоча толын: Лена Заболотская, тудын шӱжарже Настя да Дима Веденькин **(снимкыште)**. Вуйлатыше – Лилия Владимировна Волкова. Дима Валентин Колумблан возымо почеламутшым лудо, а ӱдыр-влак сылне йӱкышт дене «Ни вучалын омыл» мурым йонгалтарышт.

Тораште огыл школ автобус шога. Огай, кӱм тудо конден? Миен толым, палыме лийым. Тендамат палдарем – тиде Советский район Ӱшнӱр школын тунемшыже-влак. А тиде кок эргым мый палем: Лев ден Инокентий Ласточкинмыт. Нуно ӱмаштат мастарлыкштым ончыктеныт.

Кече шокшо. Кечыйол-влак кажне ен дене модыт. Шинчашкем шем очкиян рвезе перныш. «Мый Руслан Самигуллин улам», – вавештыш. Тыге мый Морко район Нурӱмбал ял гыч эше ик йолташым муым.

УНЫКАШТ УЛЫНА

Сценыште – Эгерсола школын ансамбльже.

2016 ийым иктешлыме почеш «Ямде лий» редакциянан З.Е.Яковлева лумеш премийжым Морко район Эгерсола школын тунемшыже А.Васильева

Премийын учредительже – «Ший памаш» слынымут фонд. Вуйлатышыже – Василий КРАСНОВ. Кугу таум ойлена!

сулен. Алёналан тиде пайремыште кубок дене шергакан полекым (планшетым) кучыктышна.

Олымбалне шинчыше кум рвезе пеш чот совым кыра. «Кертыт!» – шке коклаштышт ойлат. «Айста палыме лийына?» «Айста».

В и т а л и й Беженарь (Волжский, Карай СДК), Илья Алексеев (Волжский, Мамасево), Даниил Васильев (Волжск олесе 2-шо номеран школ). Вараже шкеныштымат сценыште ужым. Ой чот чаплын мурат! Пеш куанен колыштым.

Призын учредительже – поэтессе Зоя ДУДИНА. Тау Тыланда!

«Ямде лий» газетын 1969-1986 ийлесе тун редакторжо А л е к с е й Юзыкайным шарныме лумеш призым тений Морко район Эгерсола школын тунемшыже Анжелика Егорова сулыш. Тудо В.Колумбын «Победила дружба» почеламутшымсылнын лудо.

Тора корным мый вел огыл эртенем, Йошкар-Ола гычат участник-влак толыныт. Ончерым ончен кошшемла, кок удыр дене палыме лийым. «Ме Йошкар-Ола гыч улына», – марла яндарын вашештышт. Ульяна Романова Национальный президент школ-интернатын 6-шо классшым тунем пыгарен, а Кристина Краснова – Йошкар-Оласе 13-шо номеран школын тунемшыже.

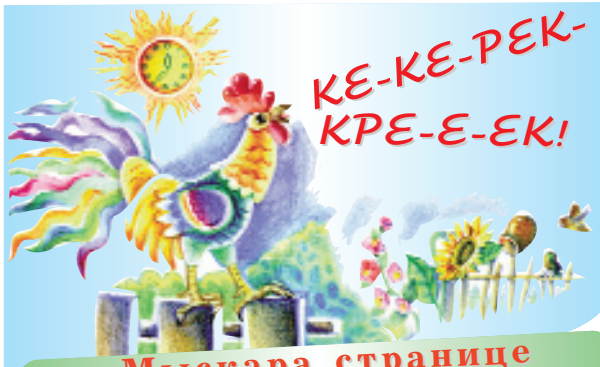
Авторын фотожо-влак.

Тиде пайремыште мый шуко у ег дене палыме ли-ийым, у йолташ-влакым муым да келшымаш кылым ыштышым. А Морко мландын талантан шочшыжо-влак, Никандр Лекайн ден Валентин Колумб, мыланем полшышт. Вет мыят нунын уныкашт улам.

Наталья СЕМЕНОВА.

Моло фотом vk.com/yamde_lii электрон адрес дене ончыза.

Мыскара странице

Шергакан үдүр-рвезе-влак!
Кенез - сълне пагыт, маныт. Те тиде ой дене келшеда мо? Шоньмашдам мыскара йөре возен колтыза. Эше кенезым тендан дене лийше онай случай-влак денат палда-реда манын шонена. Ушештарена: «Ямде лий» редакцийын Шулдыр Васлий лүмеш премийже уло. Тудым ме, идалыкым иктешлымек, эн мыскараче йочалан кучыктена. Ушда пүсö лийже! Мыскарадам вучена!

Мыйын ешем

Уло мыйын аваем -
Тудым мые йөратем.
Эше уло ачамат -
Пагалем мый тудымат.
Тыгак уло йолташем -
Кадыр йолан пырысем.
Шем пондашан уло пий -
Туддек лишкыже ит мий!
Адак уло агытан -
Тудо пеш яндар йүкан.
Эрден эрак кынелта,
Чыланнам пашаш покта.
Тыгеракын илена,
Весела ме улына.
Енлан сайым шонена,
Ваш-ваш порым ыштена.

Юлия БЕЛОВА.
Волжский, Памар.

Ола-вула шогертен, Каласал-ян мыланем

Колызо-
влак тыгай палы-
лан үшанат: колым
кучаш кайыме
годым кок
шогертеным Кок
шогертеным шогертеным
ужында гын, ужда гын, вучы-
тугеже шуко дымо уна-влакым
к о л ы м в а ш л и я ш я м д ы -
кучеда. лалтса.

Ныл Кум
шогертен шогертен
поро уверым вашке сян
конда. лийшаш нер-
ген шижтара.

Школ, ой-ой

Эр эрдене кынелам -
Школышко вашкем.
«Нылыган» ден «визытаным»
Дневникешем тич погем.
Мөнгө ярныше мием:
«Йөрталме авием,
Урокем моткоч ой! шуко,
Нимомат полшен
ом шукто!»

Оля КОШКИНА.
Советский, Кукмарий.

Йогор - герой

Кенез кечын икана
Мемнан Йогор йолташна,
Тупыш пычалым сакен,
Сонарышке пеш вашкен.

Миен шуын чодыраш,
Ужеш: пушентгыште - пыжаш.
Пыжашыште илен корак,
Корак пелен - иге-влак.

Йогор нуным түкен огыл.
Коран каен пыжаш деч.
Тыгутлаште Йогор деке
Ирсосна кудал толеш.

Йогор пычалым кидыш нале,
Кок пулям тушко шурале.
Ирсосна лүдын кудале,
Йогор мөнгө ошкылдале.
Шкеже пешак куанен,
Корак-влакым утарен.

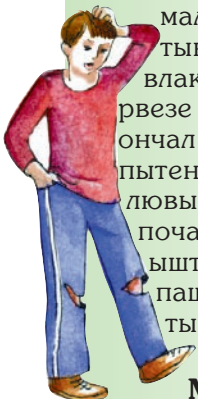
Алёша СОКОЛОВ.
Кужэнгер, Конганур.

Омо полшен

Илен улмаш Петя. Тудо пеш йолагай лийын, кечывалымат мален. Икана омым ужын. Пуйто тудо уремыш лектын. Йырымваш яндарын үштын шындыме. Йоча-влак арун, чаткан чиеныт да йоча пөртла модыт. Ик рвезе Петям модаш кычкыралын. Петя шкенжым ончал колтен: вургемже лавыран, катаже шемем пытен. Вожылмыж дене помыжалт каен. Чынак, могай лювик, пөрт мучко вургемже, тетрадыше, книгаже почангыт. Омым шарналтен, чыла вере арулыкым ыштен шынден. Эсогыл кудывечым үштын. Аваже паша гыч толын да пеш чот öрын. «Ынде мый эре тыге ышташ тўналам», - вашештен Петя.

Наташа КУРОЧКИНА.

Марий Турек, Марий Купто.

Вот вет, кузе вет

Зоопаркыште. Маймыл зоопарк вуйлатышылан вуйым шиеш:

- Мый тетла нине когынышт воктене илен ом керт! Мерак кечыгут мыскарам ойла, а жирафше йўдвошт воштылеш!

А. ГРИГОРЬЕВАН фотожо.

Диана Иванова ден Ксения Созонова (**снимкыште**) йолташ ўдыр улыт. 2-шо номеран Шернур школын 6-шо «Б» классшым тунем пытареныт. Марий йылмым туныктышо С.А.Рослякован тыршымыж дене силнымутлан шўманьныт. «Ямде лий» газет, «Кече-Солнышко» журнал дене кылым кучат. Диана яра жапшым спортлан ойыра гын, Ксения сўретлаш йўрата.

Эртыме корно

Вончўмбал школ чодыра воктене, Вончо энгерын кўкшака верешыже, верланен улмаш. Тудым 1899 ийыште Борис Ивановичын пўртыштыжō почыныт. Тудо «Школа Братства Святого Гурия» маналтын. 1913 ийыште школлан у оралтым чоненыт. Икымше туныктышо Иван Васильевич Васильев лийын. Вара Ольга Анемподистовна, Николай Николаевич Беклемешев туныктеныт. 1987 ийыште школым Эгерсола ялыш кусареныт.

Вончўмбал школышто **Николай Семенович МУХИН** туныктен.

Алёна ВАСИЛЬЕВА.

Морко район.

9 июль - Колызын кечыже

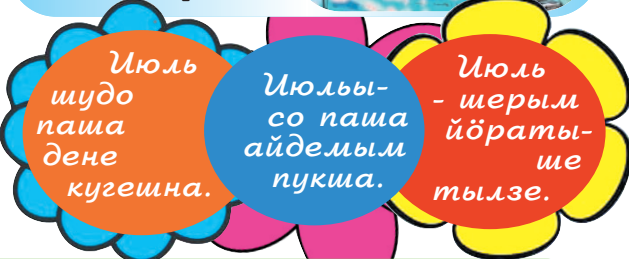
Катя, Карина кастене кумышто кученыт. Кум карплан куаненыт. Коваже, кочаже кастене кампеткым кучыктеныт.

Настя УРСАКИ. Советский, Ёрша.

Айста модына Тагасымаш

Айста имне дене тагасена. Кидым пулвуйыш пыштена. Тарванена-а! Кудалына (пулвуйым кырат)! Барьер! (хлоп, кидым вашла пералтат)! Кудалына! Кок барьер! (хлоп-хлоп)! Кўвар дене кудалына (оным кырат). Кўварым лекна, шудо дене кудалына (кидкопам ваш йыгат). Ўдыр-шамыч трибунышто шинчат, нунын воктеч эртена (ўдыр-влак «Ончыко!» кычкырат). Эрге-влак трибунышто шинчат, нунын воктеч эртена (рвезе-влак «Ончыко!» кычкырат). Вашке – финиш: вашкерак кудалына, писынрак. Финиш! (Совым рўжге кырат)!

Висвис

Ер воктенысе олыкышто илен улмаш изи Висвис. Тудым моло пеледыш-влак эре ойырен кодаш тыршеныт. Изи Висвис моло деч ойыртемалтын: мотор ош вуйжо мўндыркō волгалтын. Мўкш, лыве-влак тора гыч шекланеныт. Сандене Висвис йокрокланен огыл. Изи пеледыш шочмо кечыжлан висвис йолташыже-влакым шкеж деке унала ўжын, но нуно толын огытыл. Висвис мўгырен шортын. Шортшыжла, юзо ўдырыш савырнен. Шке шинчавўдшō деч кугу вийым налын.

Полина БИРЮКОВА. У Торьял, Кузнеч.

Сўретым чиялате.

Каныш

Куандарыше, вучымо.
Модыкта, каныкта, тыршыкта.
Кажне икшывын йӧратыме жапше,
Куанна.

Яна АЛЕКСЕЕВА.
Морко, Шӱргыял.

Синк-вейн

Ӱдыр лӱмым палыза

- А:** 3, 5, 6, 7, 9, 11, 15
Б: 2, 3, 5, 9, 11, 14, 15
В: 1, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 15
Г: 1, 3, 5, 9, 11, 13, 14, 15
Д: 1, 3, 5, 6, 7, 9, 11, 13, 15

Кристина АРХИПОВА
ямдылен.

Морко, Унчо.

Тушто-влак

Киддыме-йолдымо,
шулдыржат уке, а
чонешта.

Чонжат уке,
огешат кой, а
шке шӱшкен эрта.
Шӱдӧ коло пӧрткайык,
ик комбо.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
А															
Б															
В															
Г															
Д															

Конкурс Мыйын причёскем эн мотор!

Конкурсш пырышо вес причёско-
влакым ончалза.

Советский район Кукмарий гыч Оля
КОШКИНА (1 фото), Морко район
Коркатово гыч Татьяна КАЗАКОВА (2
фото), Параньга район Олор гыч
Юлиана ЛЕОНТЬЕВА (3 фото).

Конкурсым 15 июльшто
иктешлена. Сенгышлан - Т.Евсеев
лӱмеш Национальный тоштерыш
билет.

1.

2.

3.

Огай

Слон - тӱням-
балне эн кугу да
эн ушан янлык. 5-7 тонн
нелытан да 4 метр кӱкшытан
лиеш. Пеш шып да писын
тарваныл кергеш. Суткаште
2-3 шагат веле мала. Иге-шамыч возыт, кугу-
влак шогымаште малат, а шонгыракше камво-
заш огыл манын, нерже дене пушентым ӧндал
мала.

1. Чоя янлык. 2. Осал
янлык. 3. Нерже дене
пургедше янлык. 4. Вес
лӱмжӧ - канды-
вуй. 5. Вӱдысӧ
пеледыш.
6. Чодыра
оза.

**Максим
ГОРИНОВ.**
Кужӧнер, Ӱштымбал.

1		В		
2		И		
3		С		
4		В		
5		И		
6		С		

Индекс: Марий Элыште,
Пошкырт ден Татарстан
кундемлаште - П4696.
Тираж 1000 экз. Заказ 1296.
Формат - А-4-8.
Директор-тӱн редактор
Л.В.СЕМЕНОВА.

E-mail: yamde_lii@mari-el.ru,
yamde_lii@mail.ru
Сайтын адресше: yamde-lii.ru,
Тел. 45-25-49(факс);
45-22-82.

выктыме. Типографийын

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК:

Марий Эл Республикы-
се культур, печать да
калык-влакын пашашт шо-
тышто министерстве, «Ям-
де лий» газет» кугыжа-
ныш унитарный казенный
предприятий.

Газетым редакцийыште погымо да верстатлыме,
«СТРИНГ» ИПФ ООО-што ямде оригинал-макет гыч са-
адресше: 424006, Йошкар-Ола, Строитель урем, 95.

Газетым Массовый коммуникаций
сферыште да культур наследийым арал-
лымаште законодательством шуктен шо-
гымым эскерыше Федеральный службын
Приволжский федеральный округысо уп-
равленийыштыже регистрироватлыме.
Номер - ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральыште
пуымо.

0+

Печатьыш пуымо жап - 14-00,
фактически - 13-00.
Ак - кутырен келшыме
почеш.

Авторын да редакцийын шо-
нымашыш тӱрлӧ лийын кер-
тыт. Серыш-влак мӧнгеш огыт
коллат.

Редакцийын да издательнын
адресше: 424006, Йошкар-Ола,
СССР Вооружённый Вийын 70-ше
идалыкше урем, 20.